

1^ο Πανελλήνιο Συμπόσιο Μουσικής Έρευνας, ΙΕΜΑ, Αθήνα 2001

http://www.iGma.cultarG.gr/psmG/Omilies/psaroudakis_spGGch.htm

«Η Νέα Αρχαιομουσικολογία»¹

Στέλιος Ψαρουδάκης

Ο Curt Sachs εξέδωσε το γνωστό του βιβλίο *The rise of music in the ancient world East and West* (Οι απαρχές της μουσικής στον αρχαίο κόσμο σε Ανατολή και Δύση) το 1943. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1947, ο Estreicher κάνει κριτική του βιβλίου αυτού (Estreicher 1947). Στην κριτική αυτή παρουσίαση του βιβλίου του Sachs, ο Estreicher χρησιμοποίησε, για πρώτη φορά, τον όρο “Musikarchäologie” (μουσική αρχαιολογία – βλ. Διάγραμμα). Τριάντα χρόνια αργότερα, στο 12^ο Διεθνές Συνέδριο που διοργάνωσε στο Berkeley το 1977 η Διεθνής Μουσικολογική Εταιρεία (International Musicological Society), σ’ ένα από τα στρογγυλά τραπέζια του Συνεδρίου με διαταγμό δόθηκε ο τίτλος “Music and Archaeology” (Μουσική και Αρχαιολογία). Ήταν η πρώτη αντίδραση των (κλασικών) μουσικολόγων στην υιοθέτηση του νεόκοπου όρου και, βέβαια, στην επίπτωση που θα είχε στην καθιερωμένη-μητέρα μουσικολογία η αποδοχή εκ μέρους τους ενός τέτοιου όρου: την παραχώρηση, δηλαδή, ενός μέρους της θεωρούμενης δικαιοδοσίας της στην αυτονομούμενη, πλέον, ανατέλλουσα θυγατέρα επιστήμη της αρχαιομουσικολογίας (Hertz & Wade 1981:844-869). Ο αρχικός διαταγμός, που εκφράστηκε στο Berkeley το 1977, γρήγορα ξεπεράστηκε. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1981, στα πλαίσια του 26^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Εθνομουσικολογίας, που διοργάνωσε στην Σεούλ της Κορέας το Διεθνές Συμβούλιο Παραδοσιακής Μουσικής (International Council for Traditional Music / ICTM), η ιδέα της ίδρυσης μιας ειδικής ομάδας εργασίας ενθουσίασε πολλούς παρισταμένους και υποστηρίχθηκε θερμά από την οργανωτική επιτροπή του συνεδρίου.

Το επόμενο έτος, 1982, ο διευθυντής του Προγράμματος Μουσικής Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Cambridge, οργανώνει την Πρώτη Αρχαιομουσικολογική Συνάντηση,

¹ Η εισήγηση δημοσιεύθηκε στον αναφερόμενο ιστότοπο του ΙΕΜΑ το 2001. Σήμερα (2014), η σελίδα αυτή έχει καταργηθεί.

με θέμα “The Archaeology of Musical Instruments” (Η Αρχαιολογία των Μουσικών Οργάνων). Περιλήψεις των εισηγήσεων παρουσιάστηκαν το 1983 (Lawson 1983).

Αμέσως μετά, το 1983, στις εργασίες του 27^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Εθνομουσικολογίας, στην Νέα Υόρκη, περιλαμβάνεται στρογγυλό τραπέζι με θέμα “Music and Dance in Prehistoric Cultures” (Μουσική και Χορός στις Προϊστορικές Κοινωνίες). Τότε, το Διεθνές Συμβούλιο Παραδοσιακής Μουσικής αναγνωρίζει επισήμως την Ερευνητική Ομάδα της Αρχαιομουσικολογίας, όπως βαπτίζεται, (Study Group on Music Archaeology), και την εντάσσει στην κατηγορία των ειδικών υπό την σκέπη του ερευνητικών ομάδων.

Το επόμενο έτος, 1984, οργανώνεται το 2^ο Διεθνές Συνέδριο Αρχαιομουσικολογίας στην Στοκχόλμη. Τα Πρακτικά εκδίδονται σε δύο τόμους στην Στοκχόλμη με τίτλους: *Γενικά θέματα και τα ορειχάλκινα λούρ* (Lund 1986-87). Τότε είναι που η Ομάδα αποκτά την πρώτη της δημόσια φωνή επικοινωνίας μεταξύ των μελών της, το *Bulletin of the ICTM Study Group on Music Archaeology / MAB* (Δελτίο της Ερευνητικής Ομάδας της Μουσικής Αρχαιολογίας του ICTM). Επιμελήτρια της έκδοσης, η Γαλλίδα Catherine Homo-Lechner. Το Δελτίο θα εκδίδεται για τρία χρόνια, ως το 1986, και θα αντικατασταθεί από το περιοδικό *Archeologia Musicalis*, για την περίοδο 1987-1990 (τέσσερα χρόνια).

Το 3^ο Διεθνές Συνέδριο Αρχαιομουσικολογίας διεξάγεται στην Γερμανία, το 1986, με θέμα “The Magic Flute: Flutes and Shawms, Pipes and Whistles from the World's Prehistoric / Antique Ages” (Ο Μαγικός Αυλός: Φλάουτα και Όμποε, Σωλήνες και Σφυρίχτρες από την Προϊστορική / Αρχαία Εποχή, σ’ όλον τον Κόσμο). Οι εισηγήσεις θα δημοσιευθούν δύο χρόνια αργότερα, στην Βόννη (Hickmann & Hughes 1988).

Ακολουθεί το 4^ο Συνέδριο Αρχαιομουσικολογίας, το 1990, στο Saint-Germain-en-Laye, κοντά στο Παρίσι, με θέμα την διεπιστημονική φύση του αντικειμένου της αρχαιομουσικολογίας. Οι εισηγήσεις θα δημοσιευθούν τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1994, στο Παρίσι (Homo-Lechner et al. 1994).

Το 5^ο Συνέδριο Αρχαιομουσικολογίας, δύο χρόνια αργότερα, το 1992, στην Liège, ασχολείται με την μουσική στην προϊστορία. Τα Πρακτικά εκδόθηκαν από το Πανεπιστήμιο της Λιέγης το 1994 (Otte 1994).

Το 6^ο Συνέδριο Αρχαιομουσικολογίας έγινε στην Κωνσταντινούπολη το 1993. Το θέμα του: «Αρχαιομουσικολογία στο Αιγαίο και την Ανατολία». Περιλήψεις των εισηγήσεων δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό *Die Musikforschung* (Hickmann 1994a, b).

Το 7^ο Συνέδριο Αρχαιομουσικολογίας, στην Ιερουσαλήμ και την Ραμάντ Γκάν, το 1994-95, έγινε με την σύμπραξη δύο ερευνητικών ομάδων του ICTM, την Αρχαιομουσικολογική και αυτήν της Μουσικής Εικονογραφίας. Το θέμα του Συνεδρίου ήταν “Music Images and the Bible. Instruments-Forms-Symbolism” (Μουσικές Εικόνες και η Βίβλος. Όργανα-Μορφές-Συμβολισμός). Περιλήψεις των εισηγήσεων εμφανίστηκαν το 1995 σε τρία περιοδικά (Hickmann & Seebass 1995a, b, c).

Το 8^ο Συνέδριο Αρχαιομουσικολογίας έλαβε χώρα στην Λεμεσό της Κύπρου το 1996 με θέμα “Archaeological String Instruments East and West, European Protohistory to Early Middle Ages, Ancient Orient to Classical Cultures of the Mediterranean” (Αρχαιολογικά Έγχορδα Όργανα σε Ανατολή και Δύση, από την Ευρωπαϊκή Προϊστορία ως τον πρώιμο Μεσαίωνα, από την Αρχαία Ανατολή ως τους Κλασικούς Πολιτισμούς της Μεσογείου). Τα Πρακτικά του Συνεδρίου δημοσιεύθηκαν το 2000 στην Γερμανία (Hickmann & Eichmann 2000).

Στο σημείο αυτό θα αλλάξει το όνομα της Ομάδας, και από ICTM Study Group on Music Archaeology (Ερευνητική Ομάδα της Μουσικής Αρχαιολογίας του Διεθνούς Συμβουλίου Παραδοσιακής Μουσικής) γίνεται International Study Group on Music Archaeology / ISGMA (Διεθνής Ερευνητική Ομάδα της Μουσικής Αρχαιολογίας). Αποσπάται, δηλαδή, η ομάδα από το Διεθνές Συμβούλιο Παραδοσιακής Μουσικής, αυτονομείται, και συνεχίζει πλέον την πορεία της με έδρα το Ανόβερο, ενώ εξακολουθεί να προεδρεύεται από την, από καταβολής της Ομάδας, επιλεγμένη πρόεδρο, Γερμανίδα, καθηγήτρια Ellen Hickmann.

Το 1998 συγκαλείται στο Blankenburg της τέως Ανατολικής Γερμανίας το Πρώτο – με την νέα επωνυμία (το 9^ο ουσιαστικά) – Διεθνές Συνέδριο Αρχαιομουσικολογίας, με θέμα “Music Archaeology of Early Metal Ages” (Η Αρχαιομουσικολογία των Πρώιμων εποχών των Μετάλλων). Τα Πρακτικά εκδόθηκαν το 2000 (Hickmann & Laufs & Eichmann 2000).

Δύο χρόνια αργότερα, το 2000, οργανώνεται, πάλι στο Blankenburg, το 2^ο Συνέδριο Αρχαιομουσικολογίας, με θέμα “The Archaeology of Early Sound: Origin and Organization-Ancient Orient, Mediterranean Antiquity, European Pre- and Protohistory, Pre-Columbian Latin America” (Η Αρχαιολογία του Πρώιμου ήχου: Προέλευση και Οργάνωση-Αρχαία Ανατολή, Αρχαία Μεσόγειος, Ευρωπαϊκή Προ- και Πρωτοϊστορία, Προκολομβιανή Λατινική Αμερική). Το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο (Deutsches Archäologisches Institut), στο Βερολίνο, και ειδικότερα, το Τμήμα Ανατολής (Orient-Abteilung), είναι πλέον ο συμπαραστάτης και αρωγός της αρχαιομουσικολογικής ομάδας, και ο εκδότης των επιμελημένων πρακτικών της. Η γενναία επιχορήγηση, επί πλέον, του Γερμανικού Ιδρύματος Ερευνών (Deutsche Forschungsgemeinschaft) διατηρεί την Ομάδα ακμαία και δραστήρια.²

Αυτός είναι, εν ολίγοις, ο βίος και η πολιτεία της «Νέας» Αρχαιομουσικολογίας, της μετά το 1981 επανακαθορισμένης επιστήμης. Ο χρόνος δεν επιτρέπει να επεκταθούμε. Θα εκφράσωμε, απλώς, την πεποίθηση ότι η οποιαδήποτε, πλέον, μελέτη των αρχαίων μουσικών, θα πρέπει να γίνεται μέσα από μια διευρυμένη οπτική και με τις μεθόδους της Νέας Αρχαιομουσικολογίας, όπου οι σχετικές επί μέρους επιστήμες (αρχαιολογία, φιλολογία, μουσικολογία, εθνομουσικολογία, εθνολογία, κοινωνική ανθρωπολογία, θρησκείολογία, αλλά και μαθηματικά και φυσική και άλλες) καλούνται να συμπράξουν στην παραγωγή της τελικής περιγραφής. Μιας περιγραφής «ανθρωπιστικής» και «ολικής» (holistic), που θα παρουσιάζει την μουσική ως φαινόμενο κοινωνικό, με παντοίες επεκτάσεις και επιδράσεις στην ζωή των ανθρώπων που την δημιούργησαν και την χρησιμοποίησαν για ποικίλους λόγους.

---

² Η δραστηριότητα του ISGMA συνεχίζεται αμείωτη μέχρι σήμερα (2014), με την ανά διετία οργάνωση διεθνών συνεδρίων και την έκδοση των πρακτικών τους.

Μέσα σ' αυτό το μεθοδολογικό πλαίσιο διδάσκω στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών τα μαθήματα της Αρχαίας Ελληνικής Μουσικής. Οι φοιτητές, στις παραδόσεις, εισάγονται στο σκεπτικό της επιστήμης της αρχαιομουσικολογίας και ενημερώνονται για τις τελευταίες εξελίξεις στις μεθόδους και τους στόχους της επιστήμης. Στο δε σεμιναριακό μάθημα, καλούνται να εφαρμόσουν τις αποκτηθείσες γνώσεις στην διερεύνηση μιας συγκεκριμένης μουσικής παραμέτρου της ελληνικής αρχαιότητας.

Καί, τέλος, ένα σχόλιο. Στον τόπο μας, τα τελευταία χρόνια, πολλοί δηλώνουν κατασκευαστές αρχαίων ελληνικών μουσικών οργάνων. Κατακλύζουν ραδιόφωνο και τηλεόραση, προβάλλοντας τα προϊόντα τους. Τους προκαλούμε, να έρθουν στα επιστημονικά αρχαιομουσικολογικά συνέδρια και να μας εκθέσουν την μέθοδο εργασίας τους. Είναι απαραίτητο οι ειδικοί να πιστοποιήσουν την εγκυρότητα των κατασκευών αυτών, διότι υπάρχει κίνδυνος να παραπληροφορηθεί η κοινή γνώμη (μεγάλο μερίδιο ευθύνης αναλογεί και στους δημοσιογράφους, που τους προωθούν). Όμως, οι κατασκευαστές αυτοί, παρά τις προσκλήσεις, δεν έρχονται ποτέ στα συνέδρια. Και έτσι, εμείς μένομε να υποπευόμαστε, πως ο στόχος τους είναι άλλος από την προώθηση της γνώσης μας στην αρχαία ελληνική οργανολογία.

Αναφερόμενη Βιβλιογραφία

Estreicher, Z. (1948) "Ein Versuch der Musikarchäologie", *Schweizerische Musikzeitung* 88:348-355.

Heartz, D. & B. Wade (επιμ.) (1981) *Report of the Twelfth Congress of the International Musicological Society, Berkeley 1977*. Kassel & Basel & London.

Hickmann, Ellen (1994a) "Musikarchäologie in der Ägäis und Anatolien. 6. Internationales Kolloquium der SG Music Archaeology, ICTM, Istanbul, 12-16 April 1993", *Die Musikforschung* 47:59-60.

Hickmann, Ellen (1994b) “Musikarchäologie in der Ägäis und Anatolien. 6. Internationales Kolloquium der SG Music Archaeology, ICTM, Istanbul, 12-16 April 1993”, *Bulletin of the International Council for Traditional Music* 84:18-20.

Hickmann, Ellen & Ricardo Eichmann (επιμ.) (2000) *Studien zur Musikarchäologie. I. Saiteninstrumente im archäologischen Kontext. Vorträge des 8. Symposiums der Study Group on Music Archaeology (ICTM), Limassol, 26.-30. August 1996 und andere Beiträge / Stringed instruments in archaeological contexts. Papers from the 8th Symposium of the Study Group on Music Archaeology (ICTM), Limassol, 26-30 August 1996 and other contributions*. Rahden: Marie Leidorf.

Hickmann, Ellen & Ingo Laufs & Ricardo Eichmann (επιμ.) (2000) *Studien zur Musikarchäologie. II. Musikarchäologie früher Metallzeiten. Vorträge des 1. Symposiums der International Study Group on Music Archaeology Im Kloster Michaelstein, 18. -24. Mai 1998 / Music Archaeology of early metal ages. Papers from the 1st Symposium of the International Study Group on Music Archaeology at Monastery Michaelstein, 18-24 May, 1998*. Rahden: Marie Leidorf.

Hickmann, Ellen & D. W. Hughes (επιμ.) (1988) *The Archaeology of early music cultures. Third International Meeting of the ICTM Study Group on Music*. (Orpheus, 51). Bonn: Verlag für systematische Musikwissenschaft GmbH.

Hickmann, Ellen & Tilman Seebass (1995a) “Music images and the Bible. Instruments-forms-symbolism. Conjoint Conference of ICTM SGs on Music Archaeology and Iconography, Jerusaïem / Ramat Gan, 29 December 1994 - 3 January 1995”, *Bulletin of the International Council for Traditional Music* 87:10-13.

Hickmann, Ellen & Tilman Seebass (1995b) “Music Images and the Bible. Instruments-forms-symbolism. Conjoint Conference of ICTM SGs on Music Archaeology and Iconography, Jerusalem / Ramat Gan, 29 December 1994 - 3 January 1995”, *Harpa* 18:70-77.

Hickmann, Ellen & Tilman Seebass (1995c) "Music images and the Bible. Instruments-forms-symbolism. Conjoint Conference of ICTM SGs on Music Archaeology and Iconography, Jerusalem / Ramat Gan, 29 December 1994-3 January 1995", *Die Musikforschung* 48.3:283-284.

Homo-Lechner, C. & A. Bélis & A. Buckley & F. Pickard (επιμ.) (1994) *La pluridisciplinarité en l'archéologie musicale. Fourth International Meeting of the Study Group on Music Archaeology in the ICTM, Saint-Germain-en-Laye, 8-12 October 1990*. I-II. Paris.

Lawson, Graeme (1983) "The Cambridge Survey", στο G. Lawson (επιμ.), *Current research in European Archaeomusicology. 1st International Meeting of the Study Group on Music Archaeology (ICTM), Cambridge, December 1982. A summary and abstracts of a seminar on the archaeology of musical instruments*. (Cambridge Music-Archaeological Reports, 6). Cambridge: Cambridge Music-Archaeological Research Project.

Lund, Cajsa (επιμ.) (1986-87) *Second Conference of the ICTM Study Group on Music Archaeology, Stockholm, November 19-23, 1984*. I. *General Studies*. II. *The bronze lures*. (Publications by the Royal Swedish Academy of Music, 53). Stockholm: Kurl.

Otte, M. (επιμ.) (1994) *Sons Originels. Préhistoire de la musique. 5th International Meeting of the ICTM SG on Music Archaeology. Actes du colloque de musicologie, 11-13 Décembre 1992*. (Etudes et Recherches Archéologiques de l'Université de Liège, 61). Liège.

Sachs, Curt (1943) *The rise of music in the ancient world East and West*. New York: Norton.

	2002 Blankenburg	3 ^ο Συνέδριο ISGMA Αρχαιομουσικολογίας
2002 ←	2000 Blankenburg	2 ^ο Συνέδριο ISGMA Αρχαιομουσικολογίας
2000 ←	1998 Blankenburg	1 ^ο Συνέδριο ISGMA Αρχαιομουσικολογίας
2000 ←	1996 Λεμεσός	8 ^ο Συνέδριο ICTM Αρχαιομουσικολογίας
	1995 Torino	Συνέδριο NEWS Τέχνη των Βράχων Στρ. Τραπ. «Μουσ. Αρχ. & Τ. τ. Βράχων»
Περίληψεις 1995 ←	1994 Ιερουσαλήμ	7 ^ο Συνέδριο ICTM Αρχαιομ. & Εικονογραφίας
Περίληψεις 1983 ←	1993 Istanbul	6 ^ο Συνέδριο ICTM Αρχαιομουσικολογίας
1994 ←	1992 Liège	5 ^ο Συνέδριο ICTM Αρχαιομουσικολογίας
1994 ←	1990 Paris	4 ^ο Συνέδριο ICTM αρχαιομουσικολογίας
1988 ←	1986 Γερμανία	3 ^ο Συνέδριο ICTM Αρχαιομουσικολογίας
<i>Archaeologia Musicalis</i> (1987-90)		
1987 ←	1984 Stockholm	2 ^ο Συνέδριο ICTM Αρχαιομουσικολογίας
	1983 New York	27 ^ο Συνέδριο ICTM Εθνομουσικολογίας Στρ. Τραπ. “Mus. and Dance in Preh. Cultures” Ίδρυση Ομάδας Αρχαιομουσικολογίας
<i>Music Archaeology Bulletin</i> (1984-86)		
Περίληψεις 1983 ←	1982 Cambridge	1 ^ο Συνέδριο ICTM Αρχαιομουσικολογίας
	1981 Σεούλ	Συνέδριο ICTM Εθνομουσικολογίας
	1977 Berkeley	Συνέδριο IMS Μουσικολογίας Στρ. Τραπ: “Music and Archaeology”
	1947 Estreicher	“Musikarchäologie ”
	1943 Sachs	<i>The rise of music in the ancient world East and West</i>